

Yobazlıklar (R. Garaudy)

Yrd. Doç. Dr. Yusuf OKŞAR*

Yobazlıklar

Roger Garaudy

çev. Cemal Aydın

Türk Edebiyat Vakfı Yayınları, İstanbul 2016, 192 Sayfa

§§§

17 Temmuz 1913'te Marsilya'da doğmuş olan Garaudy, 1952 yılında Sorbonne Üniversitesi'nden edebiyat dalında, 1954 yılında da SSCB Bilimler Akademisi'nden bilim dalında doktor unvanını almıştır. Marksist İnceleme ve Araştırmalar Merkezi müdürlüğü yapmıştır. Ayrıca Fransız Parlamentosu'nda milletvekili, Millet Meclisi Başkan Yardımcısı, Milli Eğitim Komisyonu Üyesi ve Senatör olarak yer almıştır. Fransız Komünist Partisi'nde zirveye tırmanmışken yaptığı tenkitlere kulak asılmadığı için bu kuruluştan kopmuş ve Üniversite'deki profesörlüğüne geri dönmüştür.

Emekliye ayrıldıktan sonra telif çalışmalarına hız veren yazar her biri dünya çapında yankılar uyandıran birçok eser yayınlamıştır. Basın yayın kuruluşlarında yayınlanan bildirileriyle milletlerarası siyaset ve yanlış tutumlar konusunda görüşlerini sık sık kamuoyuna duyurmuştur. İslâm'ı seçip Filistin halkının haklarını İsrail'e karşı savunmaya başladıktan sonra, pek çoğu İsrail taraflısı sermayenin elinde olan Batı basın-yayın organları ve büyük yayınevlerince dışlanmıştır. Roger Garaudy, seçkin ve çok kültürlü bir kesime hitap etmesine rağmen, kırkı aşkın dile çevrilen eserleriyle, dünya aydınları arasında çok geniş bir kitle tarafından tanınmış ve halen okunmakta olan bir yazardır. Eserleri arasında yer alan, *İslam'ın Yükseliş ve Çöküşleri*, *İslam ve İnsanlığın*

* Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelam ve Mezhepler Tarihi Anabilim Dalı, e-posta: yusufoksar@mku.edu.tr (ORCID: 0000-0002-9060-3272)

Geleceği, İslam'ın Vadettikleri, İslam'ın Aynası Camiler, İsrail Sorunu ve Siyasi Siyonizm, Endülüs'te İslam, İslam ve Sosyalizm, Amerikan Efsanesi adlı onun çalışmalarını ne denli geniş bir yelpazede sürdürdüğünü göstermektedir.

Yobazlıklar, günümüz doğu ve batı dünyasındaki her çeşit yobazlığı kritize eden bir eserdir. Yazara göre yobazlık; dini veya siyasi bir inancı, o inancın tarihinin önceki bir döneminde bürünebildiği kültürel veya kurumsal şekliyle özdeşleştirmektir.

Türkçe sözlükte ise yobaz; dinde bağnazlığı aşırılığa vardırان, başkalarına baskı yapmaya yönelen (kimse). Bir düşünceye, bir inanca aşırı ölçüde bağlı olan (kimse). Kaba saba, inceliksiz (kimse) anlamlarına gelecek şekilde 3 değişik manada izah edilmiştir.

Yobaz kişinin 3 temel özelliği vardır;

1. Gelişmeye karşıdır.
2. Geçmişe dönme arzusu içindedir.
3. Hoşgörüsüz ve katıdır.

Yobazlığı bu üç çerçevede değerlendiren Garaudy yobazlığın diyalogun zıddı ve laikliğe karşı bir tutum olduğunu ifade eder. Ancak bunun yanında bağnazlıklarında karşılıklı olarak birbirlerini beslerler. Bu durum kavramlarda anlam kaymasına yol açar. Örneğin kilisenin imtiyazlarının savunulması bir inanç savunusu haline döndüğü gibi. Ancak laikliğin müdafaası da inancın pozitivist mantıkla dışlanmasına yol açar ve ateizme kapı aralar.

Eser 4 bölümden oluşmaktadır: Yazar ilk bölümde batıdaki yobazlıklardan söz eder ve bunları bilimci, Stalinci ve Vatikan yobazlığı şeklinde sınıflandırır. İkinci bölümde İslamcı yobazlığın sebeplerini izah eder. Bazı örnekler üzerinde İslamcı yobazlığı açıklamaya çalışan yazar bu örneklemelere coğrafi yakınlığı ve benzer dinsel eğilimleri sebebiyle olsa gerek İsrail yobazlığını da ekler. Üçüncü bölümde İslami yobazlıkların ortak paydasını fıkıhla karıştırılan şeriat başlığı altında inceler. Dördüncü ve son bölümde ise yobazlıkla nasıl mücadele edilmeli? Sorusunun cevabını arayan yazar konu ile ilgili çözüm önerilerini de sıralamıştır.

Garaudy, bilimci yobazlık Saint-Simon'un bilimi bir dogma haline getirmesi ile başlayan bir süreç olduğunu ve Auguste Comte'un "düzen ve ilerleme" sloganıyla devam eden bir süreç olduğunu belirtmiştir. Yeni düzenin temel ilkesi; tespit edilen olgular, gözlemlenip ölçülebilen bu olgular arasındaki ilişkiler bütünü olarak tarif edilen "bilim"dir. Kökleri 13. asra kadar uzanan ve

insanlığın dinsel çağını belirleyen bir sebepler ve gayeler arayışına her türlü dönüşü dışlamadır.

Comte'un pozitivismi kiliseyi teolojik zindanına hapsedmekle kalmamıştır. Ayrıca bu düşünce kiliseye batının üstün ırk olma kabulünü, akılcılık, bilim ve teknoloji ile birleştirerek sömürgecilik faaliyetlerinin önünü açma konusunda da bir misyon yüklemiştir. İlahi seçim yerini pozitivist ve materyalist taassuba terk etmiştir. Sömürgecilik ise ilahi öğretiyi yaymaktan ziyade "ilkel" halklara laik ve bilimsel bir medeniyeti götürme çabası olarak görülüyordu.

ABD'nin 3. Dünya ülkelerine medeniyet götürme çabası hep bu minvalde kurgulanarak pazarlanmıştır. Artık bireyler yalanlar üzerine kurulmuş bir medeniyet inşasının hukuki boyutlarını sorgulama zahmetine girmemektedirler. Irak, Afganistan, Cezayir, Panama, Gazze ve Batı Şeria işgalleri ilerlemecilik ve teknolojinin ışığında sömürünün maskelenmesinden başka bir durum değildir. Sonuç kültürü benimsetme, entegrasyon ve dağılma sürecinin başlamasıdır.

Marks her ne kadar kendi düşüncesinin "Marksizm" olarak adlandırılan sisteme benzemediğini iddia etse de onun mirasçılarındaki bütün o yobazca sapmalar, bilimsel sosyalizmin bizzat tanımında yapılan bir yanlış anlamayla başlamıştır. Bilgi, vakıa ve bulgulara indirgenen maddesel olgulara hapsedilince ortaya çıkışı olmayan bir sokak çıkmıştır. Bütün bunlardan bir ahlak ve siyaset çıkarılabileceği yanılgısı da süreci takip etmiştir.

Eserin devamında yazar bu bölüm ile ilgili kapitalist ekonominin Marks tarafından nasıl algılandığını izah ettikten sonra Lenin'in Marksizm doktrinine bağlılığını sorgular. Bütün bu sapmaların temelinde de akımın dogmatik öğelerle iç içe geçirilerek nasıl yobazlaştığını anlatır. Ona göre yobazlık, yüzyılımızın bütün siyasi ve dini hareketlerini sarmış bir hastalıktır.

Bölümün son maddesi Vatikan yobazlığıdır. Katolik kilisesinin şimdiki hiyerarşik yapısı İkinci Vatikan Konsili'nden 30 yıl sonra yapılan bir toplantıda oluşturulmuştur. Buna göre; sosyal alanda muhafazakârlığa ve siyaset alanında otoriter bir merkezizetçiliğe dönüş, kültürel alanda ise katıksız bir batılı anlayış benimsenmiştir.

Maalesef bu anlayış günümüzde de titizlikle! sürdürülmektedir. 1985 yılında Latin Amerika'ya yaptığı yedi ziyaretinde de Papa "açlık" sorununu gündeme getirmiştir. Bunun için de bol bol dua eden Papa belli ki hali hazırdaki sorunların baş müsebbibi olan askeri cunta lideri General Galtier'i de ziyaret etmekten imtina etmemiştir. Aynı Papa, bu cunta ve açlıkla mücadele eden Rahip Ernesto Cadrenal'in görüşme taleplerini reddetmiştir. Retorik ola-

rak ortaya konan söylemler bir türlü gerçeklerle buluşmamıştır. Ayrıca Vatikan'ın yayımladığı kurtuluş ilahiyatı beyanları içindeki yobazlığı ve tahakkümü çağrıştıran ifadeleri eleştirenler de sert muamelelere uğramış ve hatta öldürülmüştür. Geçmişe dönüş Vatikan merkeziliğine geri dönüştür. Kendi kurumuna çoğunlukla iktidardan ve paradan güç devşiren Katolik kilisesi bu yobazlığını halen sürdürmektedir.

Yazar ikinci bölümde yobazlığın ortaya çıkardığı sonuçları izah etmek üzere dikkatini İslam coğrafyasına çevirir. İlk örnek Cezayir İslamcılığıdır. Fransız sömürgeciliği toplumun dinine, kültürüne uyguladığı baskı ve zulüm ile bunun temellerini atma gayretine girmiştir. Bunu gerçekleştirmek için de toplumun en gerici ve yobaz unsurları olan Mağrip dervişlerini sistemli bir şekilde desteklemiş ve teşvik etmiştir. Aynı amaç ile de bağımsızlık savaşının fikir babaları olan Şeyh İbn Badis ve Şeyh İbrahim gibi ilerlemeci ulemayı da sürekli takip edip kovuşturuyordu. İlk dil üzerinde bir tahakküm oluşturmuştur. Arapça ve Berberice horlanmış ve Fransızca dayatılmıştır. Günümüzde Cezayir gençlerinin Fransızca'yı kullanarak kendilerini ifade etme eğilimleri de bunun bir sonucudur.

Yobazların işsizlik, göç, kendine yetebilme, borç ve bağımlılıklar, ordu ve ülkenin geleceği ve inşası ile ilgili hiçbir ilmi halleri ve çözüm önerileri yoktur. Örneğin İslamcıların bulduğu çözüm erkekleri istihdam edip kadınları dışlamak olmuştur. Öyle ki İslamcı liderlerin programı da Kur'an'ın ve bin yıl öncesinin hadisleri (kitaptaki ve tarihteki bağlamından koparılmış) soyut formlerinin, iddialı bir ahlakçılıkla, sadece bir tekrardan ibarettir. Bunlar kendilerini Allah'ın memurları gibi görmekte ve yığınlar şeksiz-sorgusuz itaate çağırılmaktadırlar.

Bu bölümün ikinci örneği İran İslamcılığıdır. Batının hür dünya, liberalizm, demokrasi, modernite gibi çeşitli etiketlerle dünyaya kabul ettirmeye çalıştığı dinsiz, imansız "kudurganlık" modeli ile I. Ve II. Dünya Savaşları ortaya çıkmış, nükleer silah kullanımıyla milyonlar dünyadan silinmiş ve ahlaki çöküntü ile de beraber öldürme, ırza geçme ve hırsızlık gibi adli vakalarda patlama meydana gelmiştir. Bu duruma karşı çıkışın en güzel örneği de İran İslam Devrimi'dir. Devrim batı medeniyetine karşı çıkışın adıdır. Ayetullahlar, hüccetül İslamlar ve mollalar sistemin kokuşmuşluğunu, Amerikan uşaklığının vahşetini yüksek sesle dillendirmeye başlamışlardır. Devrim Ali Şeriatî gibi katledilen ve Humeyni gibi sürgün edilen kişiler nezdinde yolunu bulmuştur. Ancak bu ideal ahlaki yöneliş yobazlığa evrilmeye başlamıştır. Bunun iki nedeni vardır. İlk iktidarı kişileştirmeye götüren Şiiliğin "imamlık" geleneğidir.

İkincisi ise Irak savaşı ile girilen süreçtir. Çünkü bu savaş boyunca bütün dünya İran'a cephe almış ve bu durum rejimin radikalleşmesine yol açmıştır.

Garaudy İsrail yobazlığının baş sorumlusu olarak siyonizmi ve onun kurucusunu görmektedir. Siyonizmin kurucusu Theodor Herzl, Avrupalılara Ortadoğu'da kurulacak bir İsrail devletinin Avrupa'nın tümünün çıkarlarına nasıl hizmet edebileceğini uzun uzun anlatmıştır. Bu durum Yahudi devletini batı medeniyetinin doğu barbarlığı karşısındaki ileri karakolu konumuna yükseltecektir. İsrail'in bu misyonu ve giriştiği eylemler karşısında Arap dünyasında radikalleşmeye yol açmıştır. Bu marjinal durum da yobazlığın ortaya çıkmasına neden olmuştur.

İsrail'in yobazlığı ise iki temel kriter içerisinde aranmalıdır. İlki Yahudi olma (ırksal kriter), ikincisi ise Musevi şeriatına uygun olarak dine giren kimse Yahudi'dir. İsrail geric ve kabileci bir din anlayışı ile kendine özgü bir yobazlık örneği göstermektedir. Yobaz hahamlar Tevrat'ı işaret ederek Filistin'in Müslümanlardan ve Hristiyanlardan temizlenmesi gerektiğini beyan etmişlerdir. Bu anlayışı ise bir devlet terörizmine çeviren Siyonist ırkçı yobazlık desteğini de ABD başta olmak üzere kapitalist dünyadan almaktadır. Bu durum, karşı İslamcı akımları beslemiş, ayrıca İsrail'e karşı yalnızca sözde kalan ve el kol hareketlerinden daha ileriye gitmeyen retoriğe sahip askeri diktatörlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. İsrail devletinin her türlü lehte siyasi ve ideolojik yaklaşımları kutsallaştırması yobazlığın ayrılmaz niteliklerindedir. Dinin siyasallaşması ve bu siyasetin kutsallaştırılmasının en tipik örneği de Dünya Siyonist Örgütü ile varılan anlaşmadır (Temmuz 1954). Bu anlaşma ile Siyonist hareket devletin resmi bir organı haline gelmiştir. Böylece Lübnan'ın işgali (1982) ve haksız toprak ihlalleri(1948 ve 1967) normal karşılanmıştır.

Bu atmosfer ise çoğunluğu Müslüman ülkelerde, yeni Haçlı zihniyetinin öncü gücü olan İsrail yobazlığına karşı kendilerini İslam dininin eğilip bükülmez savunucuları olarak gösteren bütün palavracıların ve bütün yobaz zihniyetlerin işini kolaylaştırmıştır.

Garaudy yobazlık bahsini Suudi Arabistan yobazlığı ve İhvan üzerinden sürdürür. Suudi idareciler kendi hükümlerlerini sürdürmek pahasına İngiltere ve ABD ile manda ve himaye anlaşmaları yapmakta bir beis görmemişlerdir. İran devrimi ertesinde ABD başkanı Reagan'ın "Arabistan'ın İranlaşmasına asla izin vermeyeceğiz." Açıklaması da bu misallerdendir. Ayrıca onlar 1990'daki Körfez Savaşı'nda ABD'yi kendisini koruması için de davet eder. Kendisini "Kutsal Emanetlerin Koruyucusu" olarak gören Kral Fahd'ın CİA ve ABD'nin Ortadoğu'daki taşeronu rolünü oynaması da işin başka yönü-

dür. Bütün bu gizli kapaklı siyasi ve askeri mobilizasyonu Suudi idareciler İslam! Adını verdikleri gösterişçi bir savunma ile de gizlemeye çalışırlar; kuru bir ibadet, Kur'an'ı en gerici lafızla okuma, iktidara ve şeriat uzmanlarına kesin itaat etmenin adı Suudi çevrelerce İslam olarak adlandırılmaktadır. Büyük rezaletlere ses çıkarılmamakta saray dalkavukları korunmakta. Ancak en küçük hırsızlıklara had cezası uygulanabilmektedir. Fransa, İspanya ve İtalya gibi Suudi idarecilerin finanse ettikleri dışa kapalı yalnızca ibadete açık gettolaşmaya uygun camilere izin verilirken, yerli Müslüman halkın cami yaptırımlarına izin verilmemesi yobazlığın evrensel bir karakter kazanmasına neden olmaktadır. Maalesef bu petrol İslam'ı, Kur'an ve sünnet İslam'ını kirletip boğan, kapkara bir petrol atıkları örtüsüdür.

Afgani ve Abduh'un açtığı yolda ilerleyen Mısırlı Hasan el-Benna 1928'de "Müslüman Kardeşler (İhvan-ı Müslimin)"i kurmuştur. Ekonomiden başlayarak siyaset ve kültür alanı da dahil olmak üzere amaç İslam'ı parlatmaktır. Farklı birçok gruptan insanı ve düşünürü kendi bünyesinde barındırmayı başaran İhvan ne yazık ki reformlarını gerçekleştiremez. Bunun önündeki engel Cemal Abdünnasır'dır (1952). Bütün planları rafa kaldıran ve İngilizlerle işbirliği yaparak İhvan üyelerini sıkı bir takibata aldırان Cemal, M. Gazali ve Seyyid Kutub gibi şahsiyetlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Ancak altmışlarla beraber İhvan'da bir kırılma meydana geliyor. Zıllullah, hüccet, Allah'ın vekili yakıştırmaları yapılan mutlak krallara ve hükümetlere karşı bir yumuşama ve yaklaşma ortaya çıkmıştır. Nitekim Iraklı Müslüman Kardeşler lideri M. Mahmud es-Savvaf'ın *İslam'da Sosyalizm Yoktur* adlı kitabı Cidde'de! Yayınlanmıştır. Enver Sedat'ın iktidarı ele geçirmesiyle de ABD ve Suud ile işbirlikleri artmıştır. Sürgünden dönen İhvan üyeleri de İslami bankalara danışman yapılarak düzene monte edilir.

Garaudy şeriat ve dini birbirinden ayırmanın problemlerin ve yobazlığın büyük oranda önüne set koyacağını düşünmektedir. Bu konuda örneklerle şeriat ve dinin birbirinden ayrı şeyler olduğunu anlatmaya çalışarak bu kaosu sonlandırmanın yolunu göstermeye çalışmıştır.

Kanun ve şeriatı birbirinden ayıran Garaudy, Şir'a (yol) evrensel ahlaktır der. Kanun ise tarihseldir. Şartlara göre değişebilir görüşündedir. Ebedi olan "gaye"dir, ona erişme "vasıtalar"ı ise tarihseldir. Şeriat ahlaki yönelişi ifade ederken, kanun sürekli değişen tarihi durumlara yönelik bir takım hukuki hükümleri ihtiva eder.

Üçüncü bölümde İslami yobazlıkların ortak paydasını izah etmeye çalışan müellif burada özellikle fıkıhla karıştırılan şeriat başlığını açmıştır. Bütün

bunların önceki bölümlerde anlatmaya çalıştığı üç modelden ilham aldığını kaydeder. Bunlar; 1. Müslüman Kardeşlerin ikinci yorumu (Arabistan'daki girmiş oldukları kalıp) 2. Pakistan'daki Mevdudi'nin İslam cemaati 3. İran'ın İslam devriminden sonra girdiği boyut. Hepsinde geleneğe yani sünnete (Kur'an'ın verdiği adetlere) çağrı vardır. Örneğin kader konusunda Emevi halifesi Abdülmelik'in sorusu üzerine cevap veren Hasan el-Basri; kader konusunda bir hadis işitmediğini Kur'an'ın da bu konuda irade-i cüziyyeyi dışlamadığını söyler. Buna rağmen Kral Fahd 1500 kişinin ezilerek ve boğularak öldüğü hacdaki tünel kazasına "Allah'ın takdiri buymuş!" demesi kaderin siyasi kullanımının bir örneğidir.

Özellikle 4. Yüzyılda "ictihad kapısının kapanması" ile her türlü yorumlama ve tenkitçi anlayıştan uzak bir şeriat algının dayatılması geçmişi kutsallaştırılmasına ve kemikleşmesine yol açmıştır. Her konuda bir otorite delili aranır olmuş ve lalan âlimin fikri tüm zamanları aşarak dogmatik bir karakter kazanmıştır (iptidai ve çağa uygun değilse de!).

Kutsal metinden çıkarılan siyaset adlı eserinde Bossuet'in uyguladığı yöntem ile vahyin bağlamından kopartılarak Kral XIV. Louis'in mutlak monarşisinin meşrulaştırılmasına benzer yaklaşım Maverdi'nin *Ahkamu's-Sultaniyye*'sinde görülmektedir. O da eserinde yıkılmaya yüz tutmuş Abbasi-ler'in mutlakiyetçiliğini meşrulaştırma gayreti içerisine girmiştir. Şura'yı halifenin görevleri arasında saymaması da bunun tipik bir sonucudur. Benzer tarzda İbn Teymiye *es-Siyasetü's-Şer'iyye* (Kamu Hukuku)'sinde kurulu düzeni yücelterek her türlü isyanı haram sayar. Maalesef İslam düşmanlarının vermek istedikleri görüntü bizzat dinin takipçileri tarafından gönüllü olarak verilir.

Eserinde nesh konusuna da yer veren müellif bunu tarihin her döneminde ruhu (mesajı) lafızdan üstün tutma gerekliliğinin bilincine ermenin yolu olarak kabul eder. Ona göre neshlerden, yani bir ayetin başka bir ayet yerine getirilişinden maksat, yeni somut bir durumun, vasıtaların değiştirilmesini zorunlu kıldığı her seferinde, aynı gayeye erişmektir.

Yobazlık, Kur'an ve hadisin yorumunu ulema ve fukahaya ait görür. Bu bir tür ruhban düzenidir. İslam hazır çözümler deposu değildir. Ancak ciddi bir tefekkür ve çetin bir araştırmayı emreder.

Eserinin son kısmında Garaudy, İslam'ın rönesansı için gerekli başlıkları şöyle sıralar; İslam'ın evrensel boyutu, içselleştirme ve sevgi boyutu, sosyal boyutu, tenkitçi boyutu, din eğitimi, otoritesiz düşünme ve kurtuluş ilahiyatı.

Garaudy, yobazlıkla nasıl mücadele edilmeli? Sorusunu iki başlık altında incelemiştir. Bunlar;

A- Yapılmaması gerekenler

1. Tavizler; göçmen sorununa Le Pen'in ırkçı çözümsel yaklaşımını Fransa'da tolerans görmüştür.
2. Saptırmalar; Hitler'in emperyal niyetini ırkçılık ile perdelemesi.
3. Baskılar; göçmenlerin oy kullanma haklarının ellerinden alınması.

B- Gerçek çözümler

- 1- Üçüncü dünya ülkelerindeki sömürgecilik, göçmen sorunu, sanayileşme ve IMF politikalarının gözden geçirilmesi.
- 2- Avrupa'nın dünyayı tekeline alma gayretini bir kenara bırakması
- 3- İşsizlik ile ilgili sosyal politikaların geliştirilmesi
- 4- Biz ve diğer kültürler ayrımı sağlıklı ve hoşgörü düzeyinde yapılmalı. Ayrıca empati ve karşılık diyalog elden bırakılmamalı.

Garaudy, dünya tarihinde olmuş veya halen olagelen siyasi, ekonomik, sosyal ve dini mefhumlar üzerinden yobazlıkların tahlilini yapmıştır. Eser taassup denilen ve İslam'ın şiddetle yasakladığı bu anlayışın ortaya çıkardığı köhne ve yıpranmış dünya düzeninin bir tasvirini sunmaktadır. Günümüz İslam dünyasının bulunduğu durum göz önüne alındığında sorumluluğumuzun ne kadar büyük olduğu ortadadır. Kur'an'ın değişik ayetlerinde 700'e yakın anlama çağrısı yapılır. Bu minvalde bize düşen görev etrafımızda olan biten ne varsa her şeyi Müslüman hassasiyeti ve titizliği ile inceleyerek imanî ve ahlakî manada kâmil bir birey olmaya çalışmaktır.

Dini metinleri anlamadaki yöntem sorunlarımızı, ideolojik ve politik endişelerimiz çerçevesinde yaptığımız okuma ve yorumlarımızı, fikirsel tembelliklerimizi ortadan kaldırmadığımız sürece peygamberi duruşu yakalamamız mümkün görünmemektedir.